Чыла эл пролэтар-влак, ушныза!

Лэнин-Сталин партий вэрч кучэдалаш йамдэ лий!

Йамдэ лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН органжэ
1937 ий, 12 апрэль
№ 19 (455)

Тунэмаш тылзат луаткум кэчэ вэлэ кодын

Рвээз-влак, кумышо чырык пытыш. Нылымышэ чырыкыш кусныштна. Нылымышэ чырык—пытартыш чырык.

Йатыр пионьэрна-влак кумышо чырыкыштэ шкэ мутыштым чэслын шуктышт. Мэ нунын нэргэн кодшо номырлаштэ возэн улына ыльэ. Но йужо звэнаштэ отрäдыштэ пумо мутым шуктыдымо пионьэрат улыт. Тугай пионьэр-влак нэргэн мэмнан дэк шуко сэрыш пурат. Вара нуно могай мутым пуэн улыт ыльэ? Отличнэ тунэмаш. Плока отмэткан-влак ончыкыжо сай отмэткым налаш, шкэм шкэ пэнгыдын, пионьэр сэмын кучаш. Вот кӱчыкын нунын пумо мутышт. Дисциплинэ шотышто лушкыдэмшэ пионьэр-влак начар тунэмыт.

Кугу Сталин млаэна пийалым кондэн. Мэмнан дэч тудо лач иктым йодэш—отличнэ тунэмаш. А отличнэ тунэмшэ пионьэр—чылалан примэр.

Нылымшэ чырыкыштэ сайын да отличнын тунэмшаш вэрч кажнэ пионьэрлан, звэналан, отрäдлан тыршыман. Тунэмаш улыжат тылзат луаткум кэчэ вэлэ кодын. Жап кугун кодын огыл. Но öршаш укэ. Кодшо титак да ыштэн шуктыдымо паша-влакым тöрлаташ альэ жап пэш сита. Кöн „плохо" отмэткэ уло—писынрак пыташ пижса. А звэналан, отрäдлан почэшырак кодын тунэммэ йолташ-влаклан чэслын полшыман. Звэна, тыйын звэнаштэт иктаж пионьэр кок ийлан ик классэш кодэш—пашам начар ыштымэтым ончыкта.

Мэмнан ончылно ик паша: чыла экшыкым тöрлатэн тунэммэ ийым отличнэ кошарташ.

Кум оборонно значокан лийына

Мэ Азйал пэлэ кыдалаш школышто (Морко район) тунэмшэ-влак БГТО значоклан йöчэ дэнэ палыжэ утла нормым сдатлэн улына. Кызыт ПВХО, ЮВС, ГСО значоклан сдайаш йамдылалтына. Кудрäшов, Йаковльэв.

Л. М. Каганович лӱмэш Моско мэтрополитэнын кокымшо чэрэтшэ йамдэ.
Сӱрэтыштэ: Смолэнск площадь— Киэв вокзал участкын „Киэвская" станцыжэ пэрон (вагон гыч лэкмэ вэр).
Фото Л. Вэликжанын. (Сойузфото).

Рэспубликанэц-влак чыла фронтлаштат мäтэжник-влакын атакыштым чактарат

Бискайск фронтышто (Касвэлнэ) танкэ да самольот-влак полшэн шогымо дэнэ фашист войска-влак ончыко кайаш тöчат. Но рэспубликанэц-влак нунылан вуйым огыт пу. 5-шэ апрэлыштэ, пэш талэ кучэдалмаш дэч вара, рэспубликанэц влак тыштэ фашист-влакын кок бронэвикыштым да шуко бойэприпасым сэнэн налыныт.

Рӱдö фронтышто мäтэжник-влак адак атакыш лэкташ тöчэныт. Но туштат рэспубликанэц-влакын пульэмьотчикышт тушман ӱмбакэ вийан тулым луктыныт да, мäтэжник-влаклан шуко салтакыштым йомдарэн, савырнэн куржашышт вэрэштын.

Кордово фронтыштат (кэчывал йымал фронт) рэспубликанэц-влак талын ончык кайат. 5-шэ апрэлыштэ нуно Гранхуэла йал гыч фашист-влакым поктэн колтэныт. Тидэ фронтышто рэспубликанэц-влак кидыштэ ындэ вич пункт: Вильйанцэва дэль Дукэ, Вильйартэ, Алькарасэхос, Бласкэс да Гранхуэла уло.

Рэспубликанэц-влакын отрäдышт наступатлышыштла Чимора курык дэкэ шуыныт да тушагын мäтэжник-влакым авырэныт. Тыштэ крэдалмэ годым мäтэжник-влак 400 йэнгым йомдарэныт. Рэспубликанэц - влак 300 гэрман салтак-влакым плэныш налыныт. Тугак нуно зэнитнэ артиллэрийым, 4 грузовикым, шуко пульэмьотым, винтовко дэн бойэприпасым сэнэн налыныт.

Халэпский йолташ—ССР Ушэм свäзь Калык Комиссар

ССР Ушэм Рӱдö Исполнитэльнэ Комитэт Иннокэнтий Андрэйэвич Халэпский йолташым свäзь Калык Комиссарлан шогалтэн (свäзь комиссариат чумыр элысэ почто, тэлэграф, тэлэфон, радио пашам виктара).

Халэпский йолташ рэвольуцо мартэ тэлэграфист улмаш. Кугу пролэтар рэвольуцо дэч вара Иннокэнтий Андрэйэвич граждан сарыштэ активнэ кучэдалын. Иошкар Армийын войэннэ свäзь пашам тудо йатыр жап вуйлатэн. Правитэльствэ тудлан кокымшо ранг командарм лӱмым пуэн. Тудо Иошкар знамэ да Лэнин ордэн дэнэ наградитлымэ.

Халэпский йолташ—ВЦИК-ын члэнжэ.

● ● ● ●

Тунэмаш корно кумда

Мый 7-шэ классыштэ тунэмам. Тунэммаштэ эрэ отличник лӱмым нумалам. II-шо чырыкыштэ 8 „отличнэ" да 9 „сай" отмэткэм ыльэ гын, III-шо чырыкыштэ 12 „отличнэ" да 5 „сай" отмэткым нальым.

Мöнгö пумо пашам эрээк шуктэн толам. Мэр пашам активнэ ыштэм: пионьэр вожатый улам, руш йылмэ дэнэ пырдыж газэтым луктын шогэм.

Шинчымашым нöлташ литэратур пэш кугун полшым пуа, садланак мый эрэ лудын шогэм: „Савырымэ öрöм", „Бруски", „Кӱртньö вий", „Аважэ", „Капитан ӱдыр", молымат лудынам.

Мэмнан Совэт Ушэмыштэ гына тунэмаш корно кумда. Ты кумда корным Сталинский Конституцо пуэн.

В. Иванов.

Морко район, Изи-Корамас ПКШ 7 класс.

Фото кружок пашам сай ышта

Мэмнан Кукнур пэлэ кыдалаш школышто (Шэрнур район) фото кружок пашам сай ышта. Кружокышто 32 тунэмшэ члэнлан шогат. Вашкэ мэ снимайаш тунэм шуна. Тидэ пашалан туныктышо Актайэв И. чот тырша. Чэндэмэров.

„Капиталист эл-влакын авырымышт—тидэ йара шомак огыл“

СТАЛИН йолташын ДОКЛАДШЭ ГЫЧ

Капиталист эл-влакын авырымышт—тидэ йара шомак огыл. Тидэ—пэш рэальнэ да кэлшыдымэ паша. Капиталист эл-влакын авырымышт тэвэ мом ончыкта: ик элжэ,—Совэт Ушэм,—шкэданжэ социалист порьадкым ыштэн. Тидлач посна адак шуко эл—буржуазнэ эл-влак улыт, тушто кызытат капиталист койыш дэнэ илат. Нуно Совэт Ушэмым йыр-ваш авырэн шогат, Совэт Ушэм ӱмбак кэрылташ, тудым шалаташ альэ, кэч мо гынат, тудын куатшым кӱрлаш да тудым лушкыдэмдаш йонан жапым вучат.

Тидэ тӱӈ факт нэргэн мэмнан йолташ-влак мондэныт. А вэт капиталист эл-влакын авырымашышт да Совэт Ушэм коклаеэ кыл кучымын тӱӈжым лач тудо палэмдэн шога.

Мутлан, буржуазнэ кугыжаныш-влакым налаш. Нараштa йэӈ-влак тыгэ шонэн кэртыт: тидэ кугыжаныш влак икгай улыт, сандэнэ нуно улыжат кэлшэн илат. Но тыгэ улыжат нараштa йэӈ-влак гына шонэн кэртыт. Чынжым манаш гын, нунын коклаштэ кыл кучымым кэлшэн илымэ дэч йатыр торашэ. Кок кана коктыт—нылыт манмэ сэмын, тэвэ мом доказатлэн шуктымо: буржуазнэ кугыжаныш-влак иктэ-вэсэ дэк тылыш шпион, врэдитэль дэн диверсант-влакым, йужгунам пуштэдышэ влакымат колтылыт, нунылан вэс кугыжаныш учрэждэньыла дэн прэдприйатьылаш пурэн шинчаш кӱштат, тушто шкэ сэтьыштым ышташ, „кӱлэш лиймэ годым“ тылым пудэштараш, тыгэ кугыжанышым лушкыдэмдаш да нунын куатыштым кӱрлаш кӱштат. Кызытсэ жапыштэ паша тыгэ шога. Ожнат паша тыгайак улмаш. Мутлан, Наполэон I годсо Йэвропысо кугыжаныш-влакым налаш. Тунам Францийыштэ руш, нэмыч, австрийэц, англичан лагэр гыч шпион дэн диверсант-влак шолыныт вэлэ.

Йодылтэш: молан буржуазнэ кугыжаныш-влак Совэт социалист кугыжанышым вэс сэмын, ик гай буржуазнэ кугыжаныш ӱмбак ончымо дэч утларак пушкыдын, утларак пошкыдыла ончышаш улыт? Молан нуно Совэт Ушэм тылыш шпионым, врэдитэльым, диверсантым, пуштэдышым икгай улшо буржуазнэ кугыжанышлаш колтылмо дэч шагаларак колтышаш улыт? Тидым тэ кужэч колын улыда? Совэт Ушэм тыльш буржуазнэ кугыжаныш-влак врэдитэльым, шпионым, диверсантым да пуштэдышым кэч могай буржуазнэ кугыжаныш тылышкыжэ колтымо дэч кок пачаш, кум пачаш шукырак колтышаш улыт манын шонэлташ гын, марксизм шот дэнэ, тидэ чынрак ок лий гын?

Капиталист эл-влакын авырымышт пытымэшкэ вэс кугыжанышласэ агэнт-влак мэмнан тылыш врэдитэльым, шпионым, диверсантым, пуштэдышым колтылаш тӱӈгалыт,—тидэ раш огыл мо?

МАУЗЭР ДА ДИНАМИТ ДЭН

Капиталист кугыжаныш-влак иктышт-вэсышт дэкэ армий нарэ агэнт, шпион, пуштэдышэ-влакым колтат гын, тунам мэмнан социализм элышкат, куго Совэт элыш, капиталист кугыжаныш-влак шкэ агэнтыштым кум гана шукырак колтат. Нуно мэмнан дэкэ шпионлык паша пумаш дэнэ, фабрикым, шахтым, кӱварлам пудэштарашлан бомбо, динамит дэнэ да мэмнан тавэ, памаш-влакнам локтылаш, колхоз вольык-влакым пуштэдаш йад дэнэ толыт. Тыгай пашашкэ уло шӱм дэнэ шакшэ троцкист-влак гына пижыт.

Кок тӱньан границыштыжэ

Пограничник писын ончыко ончa. Кугу социалист эл—шочмо эл тудым ончыл постыш колтэн. Тудо миллионло совэт калыкын эрык пашажым арала. Тушто, ончылно, вэс тӱньа—капитализм тӱньа. Тудым граница ойыра.

Чыла вэлымат—касвэлымат, эрвэлымат, кэчывалвэлымат—мэмнан шочмо элна капиталист эл-влак дэн авырналтын. Тыжэчын мэмнан мландыш шпион, врэдитэль, пуштэдышэ, диверсант-влак нушкыт. Вэт тусо эллаштэ озаланышэ капиталист-влак пашазэ дэн крэстьйан-влакын Ушэмышт—Совэт Ушэм улмылан нигунамат кэлшэн огыт кэрт.

Капиталист-влак дэнэ авырналтмым нигунамат мондыман огыл—вот молан Сталин йолташ большэвик-влакым да чыла шэмэр-влакым туныкта.

ПОГРАНИЧНИК И. ТАРАСЭНКОН ОЙЛЫМЫЖО

Пичкэмыш шыжэ йӱд ильэ. Йӱр изиш шӱвэдэн шога. Ночко да шунан мландэ ӱмбачын йаклэштын, энгэр воктэн улшо изэ корэмыш мый нушкам.

Тушмавым палашлан мыйын нэр ӱпшэм пэш сай, чэкистын гай. Мый шинчэм, тыгай йигэчыштэ мэмнан могырыш кӧ гынат садыгак толэш. Тугак лийэ, ончылныла граница пудыртышын ӱмылжӧ койэш. Тудо энгэр воктэчын утыр лишкэ да лишкэ толэш.

„Йук-йуан лукдэ тудым кучаш—мый шкэмым шкэ куандарышым. Тудо мыйын ончыко, штык ончыкак толын шумэш тудлан ышым логал, варажэ винтовко приклад дэнэ пэрэн, ангыртэн шушым. Варажым винтовкэмым пэлкэ шуэн, кид дэнэ тудым кучышым да, коктынат изэ энгэрыш шунгалтна. Тудын кидшым вашкэ гына чот пӱтырэн, маузэржым нальымат, „лэк“,—манын ольан гына командоватлышым.

Мэ тудын дэнэ коктын ик часат пэлэ нарэ кийышна. Варажым мэмнан воктэчын пограничнэ нарйад эртымыж годым мый тидэ кучымо тушманым нунылан сдаватлышымат, адак вэрышкэм эскэраш кайшым.

Ик час гычын адак у „кайык“ толэш. Нунын ончыл гочак ойлэн йамдылымышт улмаш. Мутлан пэрвой кайш мэмнан могырыш вончымыж гоэ дым йэӈ кидыш логалэш гынлуйа. Но лӱймаш ыш лий. Сандэн паша сай кайа манын, тудын йолташыжат мэмнан могырышкыла нушкаш тӱӈгалын.

Хоп! Тушманын тупышкыжо уло кап вийэм дэнэ шунталтын, тудым мландыш тэмдал шындышым. Границым вончышо лӱдмыж дэч вара ушыж пурмэшкэ мый тудын ӱбалныжэ шинчышым. Варажым, тудын ӱмбалнэ шинчышэмла, тӧрштэн лэкмэт дэч ончыч „гоп“ ит ман манын тудлан воштылын ойлымэмат шарнэм.

Шпион нимомат ок пэлэштэ. Тудын шинчажэ гына шучкын йӱла.

Касвэл граница, УССР.

В. ГЮГО

КОЗЭТА*)

Палыдымэ йэӈ вашкэн пӧртыльӧ. Йалысэ йоча-шамычын моктымо пэш мотор курчакым тудо нумал кондэн. Тудо курчакым Козэта ончылан шындыш.

— Тидэ тыланэт,—маньэ тудо.

Козэта шинчажым почын ончальэ. Тудо ужын, кузэ тудын дэкэ йэӈ курчакым нумалын намийэн. Тудо колын, кузэ тудо „тидэ тыланэт“ манын. Тудо эркын пырдыж дэкэ чакнэн эн торасэ угылыш шылын шинчэ. Козэта ыш шорт, ыш кычкырэ. Тудо шӱлашат тоштын огыл.

— Ну, Козэта,—ласка йӱкым луктaш тӧчэн оза ватэ маньэ,—шкэндын курчакэтым молан от нал?

Козэта шылмэ вэр гычшэ лэкташ тоштo. Тудо мотор курчакым ӧрынлӱдын ончa. Шӱргыжӧ мучко шинча вӱдшӧ йогэн шарла гынат, шинчаштыжэ куанымаш волгалтэш. Тудо оза ватэ дэкэ мийэн, аптыранэн эркын пэлэштыш:

— Сударыньа, мый налам мо?

— Молан ок лий, лийэш, тудо тыйын,—оза ватэ ойла,—господин тыланэт пӧлэклэн.

— Чынак мо, сударь,—палыдымэ йэӈ дэкэ савырнэн, Козэта мутшым шуйа.—Тидэ „дама“ чынак мыйын?

Палыдымэ йэӈын шинчажэ шинча вӱд дэнэ тэмэ. Тудо Козэталан вуйжым савалтэн, „дамын“ кидшым тудын изи кидышкыжэ пыштыш.

— Мый тудым Кычыри манаш тӱӈгалам,—Козэта маньэ. — Сударыньа,—тудо йодо,—мый тудым пӱкэныш шындэн кэртам?

— Шындэ, шочшэм,—Тэнардьэ маньэ.

Козэта Кычырим пӱкэныш шындэн, вара ваштарэшыжэ кӱвар ӱмбалан шинчын да шып тудым ончэн шинча.

— Козэта, мод,—палыдымэ йэӈ маньэ.

— Мый модам,—Козэта вашмутым пуыш.

Оза ватэ ӱдыр-шамычым писын малаш колтыш. Вара палыдымэ йэӈ дэч Козэтамат колташ йодо.

— Тудо тачэ пэш нойэн,—чамнышыла койын Тэнардьэ йэшарыш.

Козэтат шкэнжын Кычырижым ӧндалын малаш ошкыльо.

Ик мыньар сагат эртыш. Палыдымэ йэӈ ӱстэл воктэнак шинчэ. Варажым, Тэнардьэ шамыч тудым йамдылымэ пӧлэмыш ужатышт да, ышкэтшым кодышт. Палыдымэ йэӈ ышкэнжын тойаж дэн шовыч пӱтырлтышым пусакыш пыштыш. Вара башмакшым кудашын, сортам налын лэктэ. Тудо коридорым эртэн, тошкалтыш дэкэ шуо. Тудо тушто йочан шӱлымӧ гай куштылгын шӱлымым кольо. Тудо йӱк шоктымашкэ ошкыльат, тошкалтыш йӱмакэ кӧлгэмдымэ вэрыш логальэ. Тушто, тошто корзинэ тӱшкаштэ, пурак, эӈырэмыш вод лонгаштэ малымэ вэрым ужо. (Олыман, шаланэн пытышэ козгозан, кушкэдылшэ лэвэдышан шартышым малымэ вэр манаш лийэш гын). Тыгай „тӧшакыштэ“ тамылэ омо дэн Козэта малэн кийа. Тудо вургэм дэнак мала. Тэлым шокшо лийжэ манын, ӱмбал вургэмжымат кудашын огыл. Тудо курчакшым чот ӧндалын возын. Курчакын кугу шинчажэ пычкэмыштэ волгалтэш. Палыдымэ йэӈ йатыр жап Козэтам ончэн налын, вара эркын гына шкэ пӧлэмышкыжэ пӧртыльӧ.

Эрлашыжым эрдэнэ, волгалтмэ дэч кок сагат ончыч, господин Тэнардьэ трактирын обшо залыштыжэ ӱстэл воктэк пурэн шинчын. Тудо палыдымэ йэӈлан счотым воза. Госпожа Тэнардьэ тудын воктэнэ возымыжым эскэрэн шога.

„Пэрвой пӧлэмысэ господинлан счот.

Кас кочкыш—кум франк.
Пӧлэм—лу франк.
Сорта—вич франк.
Тул—ныл франк.
Прислуга—ик франк.
Чылажэ коло кум франк“

— Коло кум франк!—ӧрмалгэн кычкырал колтыш госпожа Тэнардьэ.

Тэнардьэ воштылалын пэлэштыш:

— Тӱла!

— Тый мондэн отыл, мый тачэ Козэтам поктэн луктам. Тидэ ӱдырым у курчакшэ дэнэ ужмэм ок шу, чытэн ом кэрт.

Господин Тэнардьэ трубкажым шупшаш тӱӈгальэ.

— Тудо йэӈлан счотым тый пуэт.

Вара пӧлэм гыч лэктэ. Тудын почэш омса тӱчылтӧ вэлэ, палыдымэ йэӈ пӧлэмыш пурыш.

Господин Тэнардьэ мӧнгӧ савырнэн тольат, омса воктэнэ шогальэ, тудо лачак госпожа Тэнардьэла вэлэ койын.

Палыдымэ йэӈын кидыштыжэ шовыч пӱтыртыш дэнэ тойа уло.

„Иамдэ лий“ 2-шо могыр.

*) Тӱӈалтышыжэ 16—17—18 №-лаштэ.

„Айда лийжэ“ сайлымашын чурийжэ

Комаров Вӧдыр 5-шэ классыштак кок ийлан тунэмэш. Кызытат Вӧдырын уда отмэткыжэ уло. Урокышто тудо лӱшкэн шинча. Чӱчкыдынак галстук дэч посна коштэш.

А Вӧдыр звэна вожатый, кузэ тыгэ? Молан тыгай кугу пашам Вӧдырлан пуэныт? Пашажэ пэш вигак лийэ. Кӧм вожатыйлан сайлышашым пионьэр-влак ончылгоч шинчэн огытыл. Вожатый сайлымэ нэргэн школысо пионьэр пашачэ Кардакова умылтарэн огыл. Садлан пионьэр-влак Комаров гай „айда лийжэ“ пионьэрымат вожатыйлан сайлышт. Тыгэак Комаров Вӧдырат 5-шэ классыштэ звэна вожатый лийэ.

Вӧдырын паша планжэ укэ. Сбор пэш шуэн да йокрокын эрта. Пионьэр-влакышт тудым огыт колышт. Моланжа пэш раш: Комаров пионьэр-влаклан сай примэрым ончыктэн ок кэрт.

А Кордакова йолташ тидэ звэналан полшымо олмэш, йӧршын мондэн.

И. Р.

Йошкар-Ола район, Пэкльаьур ПКШ.

Вожатый укэ

Мэмнан школышто 24 пионьэр уло. Тэний 1936-37 тунэммэ ийыштэ пионьэр вожатый укэ, сандэнэ пионьэр паша вэргычшат тарванэн огыл. Райкомол кунам пионьэр вожатыйым пуа гын?

Тумэрский.

Лажйал тӱҥалтыш школ, Шэрнур район.

Сӱрэтыштэ: (кӱшнӧ) Йошкар-Ола пионьэр пӧрт; (покшэлнэ): пионьэр пӧртын октьабрӹт комнат; (ӱлнӧ): кукольно тэатрын комнатшэ; пурлаштэ—шахматла модмо вэр.

Фото Чуршуковын.

ШОШО ЭРДЭН

Кэчэ сылнэ. Пэш ойар.
Мардэж укэ—пэш тымык.
Куэ вуйышто пэш йандар—
Шокта сылнын шырчык йӱк.

Ронго район, Кужмарий ПКШ

Загайнов В.

Галстук сакаш лӱдам

Мый пионьэр улам. Галстукэм уло, но мый тудым шӱэшэм сакаш лӱдам. „Молан галстукым сакэт“ маныт да Копкин, Булыгин, Таныгин, Садовин, Садовников да Мамайэв шӱйышкэм кэржалтыт. Нунэ чыланат ик классыштэ кок ийлан тунэмыт.

Чэмэков Васлий.

У Торйал район, Чобык-сола тӱҥалтыш школ.

Рэдакцэ дэч: Чэмэков йолташын сэрышыжым налмэкэ рэдакцэ ӧрын. Чобык-сола школышто пионьэр организацэ, альэ отрӓд укэ мо? Мэ тидэ факт нэргэн школ вуйлатышэ дэч йодына. Очыни, пионьэр-влакым ончэн - куштымо нэргэн тыштэ иктат огыт шоналтэ.

Йанцитов шкэат прогулым ышта

Мэмнан 7 класс школышто коштмаштэ эн лушкыдо класс. Шукыжо нимогай причин (чий) дэч посна тунэмаш огыт мийэ. Класс староста Ианцитов Иогор шкэжат нимо чий дэч посна школыш йатыр кэчэ ыш тол.

Фэдотов Йыван.

Сотнур район, Пӧтйал ПКШ.

Трахом чэрым пытарэна

Пӧтйал йалысэ трахом эмлымэ пунктыш (Сотнур район) кэчэ йэда трахом чэран тунэмшэ-влак эмлалташ коштыт. Кызыт мэмнан йатыр тунэмшэ-влакнан шинчашт парэмын. Крӱчков Йыван, Корнилов Пӧтыр, Корнилов Миклай, молат трахом дэч йӧршэш утлэныт.

Фэдотов Иыван.

Сотнур район, Пӧтйал ПКШ.

— Пэш эрыс, тэ кыньэлынат улыда?—госпожа йодо.—Нэужэли, сударь, тэ мэмнам кудалтэн кайэда?
— Тугэ, сударыньэ, мый кайэм.
— Тыштэ пашада укэ мо?
— Укэ, мый эртэн кайшыла гына тышкэ логалынам. Тыланда кунар тӱлаш кӱлэш?
Вашмут олмэш Тэнардьэ тудлан кагаз ластыкым кучыктыш. Тудо ластыкым шарэн ончалэ; но тудын вуйыштыжо ала могай вэс шонымаш улмаш.
— Пашада сайын кайа?—тудо йодо.
— О, сударь, жап пэш нэлэ толын. Мэмнан вэрыштэ сайын тӱлышӧ шотан господин шамыч пэш шагал улыт; ӱмбачшэ тидэ изи ӱдыр.
— Могай ӱдыр?
— Тудо изиэт, тэ ужын улыда. Козэта, йалыштына тудым „Чэкчэмыш“ маныт аҥыран лӱмдэныт,—изи ӱдыр утларакшэ касвачырэҥгылан шотлан толэш. Ышкат палэт, сударь, мэ йэҥ дэч кӱчымаш укэ, но тудым ончэн огына кэрт. Йэҥ йочам мэ пукшэн огына сэҥэ.
— А тэндам изи ӱдыр дэч иктаж кӧ утарат гын?—палыдымэ йэҥ тыматлэ йӱк дэн йодаш тӧчыш. Тугэ гынат, йӱкшӧ чытаралтын шоктыш.

Трактирщицан йошкар шӱргыжӧ куанымыж дэн пэлэдэ, эдакат шотдымын койаш тӱҥальэ.
— О, сударь! Налза тудым, нанҥгайза, мом моштэда тудын дэнэ тудым ыштыза. Тэ чынак тудым налыда мо?
— Тугэ, налам.
— Кызытак?
— Кызытак. Тудым кондыза.
— Козэта! — госпожа Тэнардьэ кычкаральэ.
— Кызыт тыланда счот почэш тӱлэм. Кунарэ?—тудо счотыш ончальэ.—Коло кум франк?!
Тудын мутыштыжо ӧрмалгымашат, йодышат шоктыш.
— Да, сударь, коло кум франк.
Палыдымэ йэҥ оксам ӱстэл ӱмбакэ пыштышат маньэ:
— Изи ӱдырым кондыза.
Тидэ жапыштэ Тэнардьэ пӧлэм покшэкэ пурэн шогальат, пэлэштыш:
— Тэ, сударь, чылажэ коло кум сум тӱлшаш улыда. Коло су пӧлэмлан, куд су кас кочкышлан. А ӱдыр нэргэн мый тый дэнэт посна кутырнэм. Ватэм, тый мэмнам кодо.
Госпожа Тэнардьэ пӧлэм гыч лэктэ. Коктын кодмэкышт Тэнардьэ пэлэштыш:
— Сударь, тылат рашыжым ойлаш кӱлэш,—мый тидэ йочам пэш йӧратэм.

Палыдымэ йэҥ тӱткын тудым ончал колтыш да, йодо:
— Могай йочам?
— Мэмнан Козэтам. Вэт тудым тэ нанҥгайнэда. Тыланда вик ойлэм: мый тидлан кэлшэн ом кэрт. Мыланэм йокрок лийэш. Чын, тудым чикташ, пукшаш окса кӱлэш. Шукэртэ огыл тудым эмлымылан ныл шӱдӧ франкым тӱлышым. Тудын ачажат, аважат укэ. Тудым мый ончэнам. Мый тидэ ӱдырым йӧратэм. Мыйын ватэм чытамысыр, но тудат йӧрата.
Палыдымэ йэҥ тудым тугак тӱткын ончэ.
— Вуйаш ида нал, сударь, пэрвой ваш лиймэ йэҥлан ышкэнжын йочажым иктат ок пу. Тэ умлэда, мый тудым колтымэкэм палынэм, кӧ дэн тудо кайа, кушто илаш тӱҥалэш. Мый тудын дэкэ йужгынам мийаш шонэм. Палэн лийжэ, тудын пуртымо ачажэ тудым арала.
Палыдымэ йэҥ тудын вигак шинчашкыжэ ончэн, тудлан шыдын да пэнгыдын ойлыш:
— Тэ мыйын лӱмымат, кушто илымэмат, кушто Козэта лиймымат палаш огыда тӱҥал. Мый тудым нанҥгайэм. Ончыкыжо тудо тэндам нигунам ынжэ уж. Тидын дэнэ кэлшэда? Кэлшэда, альэ укэ?
Палыдымэ йэҥын пэнгыдэ да раш ойлымо вашмутшым колмэкэ Тэнардьэ йӱкшым вашталтыш.

— Сударь,—тудо маньэ—нимаэм тӱжэмат вичшӱдо франк кӱлэш.
Палыдымэ йэҥ кӱсэн гычшэ шэм коваштан бумажникым лукто, тужэчын оксам луктын, ӱстэмбакэ пыштыш. Вара, оксам кошар парньаж дэнэ тэмдалын, ойлыш:
— Козэтам кондыза.
Ик минут эртымэкэ Козэта тольэ. Палыдымэ йэҥ шовыч пӱтырнышыжым рудыш. Тушто изи мэж платьэ, ончылан сакыш, кофточка, мэж чулка, башмак улмаш. Шым ийаш ӱдырлан мо кӱлэш—чыла уло.
— Козэта,—маньэ палыдымэ йэҥ —тидым чыла нал да вашкэрак чий.

* *
*

Волгалтын. Томамын чийшэ йэҥ изи ӱдырым кид гычшэ кучэн наҥгаймым йалысэ кыньэлшэ йэҥ-влак ужыныт. Изи ӱдыр гына платьэн курчакым нумалын. Нинэ палыдымэ йэҥ дэн Козэта улыт улмаш. Тидэ йэҥым иктат палэн огыл, шукышт Козэтамат палэн кэртын огытыл. Козэта тыжэчын кайа. Кӧ дэнэ? Тудо тидым шкат ок палэ. Кушко? Тидымат ок шинчэ. Тудо лач иктым шинча:—Тэнардьэн трактиржым курымлан кудалтэн кода.

Кусарэн Олык Ипай.

Мучаш

„Йамдэ лий“ 3-шо могыр.

32

ГЭНА ЩУКИН ЛЎДДЫМӦ ПИОНЬЭР

2. Тупуй Колька

Кльапиков Колья, нимолан йӧрдымӧ койыш-влакым шонкалэн луктэш! Тудо шкэ йошкар пийжэ дэн урэмыш лэктэш да, изи йоча-влак ўмбакэ кэрылташ тудым сырыкта. Посьолок мучко тудо эрэ крэдал коштэш. Сандэнак рвээ-влак тудын дэчын лўдыт, но эшэ путыракшэ рвээ-влакым тудын йошкар пийжэ лўдыкта. Рвээ-влак тудым урэмыштэ ужшынак, кӧ куш кэртэш куржын шылын пытат. Тыгай годым ик оралтэ гыч вэс оралтышкэ:

— Колька толэш!

— Йошкар пийжат пэлэнжак?

— Пэлэнжак!—манмэ увэр шарла.

...Кас вэлэш корнышко кужо ўмыл-влак возыт. Колька урэмыш лэктэ.

— Йошкар, мый дэкэм!—кычкыральэ пийжым.

Тудын йошкар пийжэ пунжым рўзалтэн, озаж дэк толын шогалэш.

— Кайэна!

Тыгэ иктэ вэсэ дэч ойырлыдымо йолташ-влак походыш кайат.

Колька эплын гынэ, йыр-ваш ончылтын кайа.

Оралтэ шэнгэлнэ, кўртньӧ корно воктэн гайак рвээ-влакын вэсэла воштылмо йўк шокта. Колька тидым колыштэш да, шкэ сэмынжэ воштылалэш. Тудо йошкар пийжылан шинчажым сэмалта, варэ викак рвээ-влак йўк шоктымашкэ шикшалтыт.

Рвээ-влак сӧрэмыштэ модыт. Нуно пэш шукын улыт. Нинэ Колькан йолташышт-влак огытыл. Нуным тудо ок логал. Шкаланэмат ынышт пу манын, нунын дэчын тудо лўдэш.

Изи йоча-влак модыт улмаш. А тыганьыжым лўдыктылаш, нунын ўмбак пийжым усьыктылаш Колькан моткоч йӧрата. Колька сӧрэм йыр йышт гына ончэн коштын, канавэш шылэш.

Ончыко мо лийшашым йоча-влак альэ нимат огыт уж. Шкэ сэмынышт куанэн куршталыт, модыт.

Колька нуным пэш эскэрэн кийа.

Пытартышлан йоча-влак вэсэла модыш йўкйан дэн канавэ дэкэ мийат. Колька тидлан йамдылалтэш. Йоча-влак канавэ дэкэ ик-кок ошкыллан мийэн шумо дэч ончыч, Колька йошкар пийжылан командым пуа:

— Нал!—кычкыралэш тудо.

Тудын йошкар пийжэ вэржэ гычын кэнэта мучыштэн, йоча-влак ўмбакэ оптэн-оптэн тӧштылэш. Лўдын пытышэ изи йоча-влак шортын, кычкырэн, тўрлӧ могырыш шаланэн пытат. Колькан йошкар пийжэ изи йоча-влакын йолаш энграшэшыш, йолыштым пурлын кэржалтэш. Адак йоча-влак ончык тӧрштэн мийэн йол ымак пурэ, корным ок пу.

Чэвэргэн пытышэ Колька пийжылан кычкыра:

— Ату их, ату!

Тидэ жапыштэ Колькан шэнгэкэ кэнэта ала кӧ толын шогалын, тудын кидшым пэнгыдын, корштымэш кормыштал шында. Колька палымэ йўкым колэш:

— Мом тый изи йоча-влакым игылтат?

Колька савурнэн шогалэш. Тудын ончылно Гэна Щукин шогэн.

— А тыланэт мо?—манын, Гэна дэчын мучыштын тӧчэн Колька торжан пэлэштэн.—Коранг мый дэчэм!—кычкыралын адак.

Гэна тудын кидшым мучыштарэн огыл, эшэ чотырак вэлэ кормышталын.

— Пийэтым мӧнгэш кычкырал,—манын, пэнгыдын ойлэн Гэна. Гэна тунамак Колькам мландыш шукал шуэн. Колька шыдыж дэн тўрвыжым пурлын да, мучышташ тӧчэн, но Гэна тудын ўмбалнэ чот шинчэн.

— Ну?—манын Гэна.

Колька пийжылан шўшкалтэн. Тудын йошкар пийжэ тунамак почшым рўчкалэн толын шуын.

— Умбакыжэ йоча-влакым обижайаш ом тўнгал манын мутэтым пу,—йодын Гэна.

Колька нэр йымакыжэ ончэн, йошкар пийжэ тудын йол воктэнжэ шып шогэн.

— Йӧра, огым,—манынат, шыдыж дэн йошкар пийжым тойа дэн пэрэн колтэн Колька.

— А тыштэ пий титакан огыл,—манын, рвээ-влак дэкэ Гэна кайэн.

* * *

Рвээ-влак Гэнам йӧратэныт! Тыгай йолташым да йоча-влакым аралэн шогышым посьолкыштат от му. Ик рвээымат Гэна обижайаш пуэн огыл.

— Гэнэ, Гэна!—кычкырлэныт рвээ-влак тудым ваш лиймэ годым. Кодшо гана обижайалтмыштым мондэн, рвээ-влак шкэ дэчын кугырак йолташыштлан тўрлӧ йодыш-влакым пуэныт:

— Пэтья чўчийэт дэн рудникыш тый мийэнат мо?

— Мийэнам, — вашмутым пуэн Гэна.

— „Подлунныйышто“ лийынат?

— Мом ужмэдым ойло.

Рвээ-влакым чылажат интэрэсоватлэн, а Гэна дэч мом ит йод, чылажланат вашмутым пуэн моштэ. Гэнан кнага-влакшэ шуко. Тудо газэтым налэш. Гэна пэш шуко шинчэ, тудо мўндыр эл-влак нэргэн, вэс планэт-влакысэ илыш-влак нэргэн, сар нэргэн, путэшэствий нэргэн пэш кужын ойлэн кэртэш. Тудо шкэжат Пэтья чўчыж дэн шукэртэ огыл посьолкышто улшо рвээ-влак дэч эн ончыч курыкыш путэшэствийлан мийэн.

Ончалзайан эрвэл могырыш, тушто тэ шкат курык-влакым ужыда. Тушто пэш шуко курык-влак рат дэнэ шуйнат. Нинэ курык-влакын мучашышт кошаргэ, ўмбалнышт сӧснa шуло гай чодра кушкэш.

Нинэ курык-влакын лўмышт пэш сӧрал: „Подлунная“, „Подоблачная“, „Подзвездная“, да монь. Тидэ курыклаштэ ожно годсо памятник шуко улыт. А ўлныжӧ энгэр-влак пэш писын йогат, курыкла воктэн ир каза-влак мўндырчын айдэмыла койын коштыт. Но тидэ курыкын сайлыкшэ тыштэ вэлэ огыл. Тудын йымалныжэ шэргакан мэталл—шӧртньӧ уло.

Нинэ курыклашкэ рвээ-влакын миймышт шуэш. Тушко мийэн, тидэ кошар вуйан курыкын йымалныжэ мо пэтырналт киймым нуно пэш палынэшт.

— Кўкшӧ курык шога. Йымалныжэ айдэмэ-влак илат. Нунын посьолкышт мэмнан дэчын иктаж вич кана куго. Тидэ курыклаштэ айдэмэ-влак шахтым кўнчат, тушто шўйым луктыт. Шахтьор-влак кэчэ мучко ала-кунар тон дэнэ шўйым луктыт. А шӧртньыжым граммын лу, коло ужашыжым вэлэ муыт,—тидэ курыкыш путэшэствий дэнэ мийшэ Гэна рвээ-влаклан ойла.

Гэнан тыгай сӧрал-влакым ойлымыж годым, рвээ-влак тудын йыр эшэ чакырак погынэн шогалыт. А мўндырнӧ, сангa йымачынжэ ончэн, йошкар пийжэ дэкэ Колька шога. Гэна ойлымыжым чарнэн.

— Колька, мэмнан дэкэ тол!—кичкыралэш.

(Мучашыжэ лийэш).

Моско область Луховиц районышто тэний чодра шындымэ шотышто кугу паша ышталтэш. Ушыт кож дэн пўнчӧ пўсыльмӧ погалтэш. Сўрэтыштэ: А. И. Бубова дэн П. Брэзгунов пўнчӧ пўгыльмым погат.

Фото П. Волковын (Союзфото).

ИЗИ МЫСКАРА

Агытан дэн чывэ

Капка воктэн агытан дэнэ чывэ кутырэн шогат.

Агытанжэ ойлалэш:

— Тый чывэ йолташ, ойлэн моштэт мо?

— Моштэм... „как-как-как“ манам.

— А тый?

— Моштэм. Мый рушла мурэн моштэм. „Эдак так хоро-шо-о!..“—агытан муралтыш.

Свэрдлов область, „Урал марий“ колхоз.

Ильин Йыван.

Совэт власть лиймылан 20 ий тэммэ лўмэш кажнэ пионьэр кум оборонно значокым налаш, манын (Москосо) Орджоникидзэ лўм пионьэр отрдын ўжмыштым Совэт Ушэмысэ пионьэр да школьник-влак шокшын ваш лийыч. Москоола, Свэрдловск район, „А“ школын 5-шэ классыштэ тунэмшэ, 17-шэ пионьэр отрдын горнистшэ Витӓ Скрипин „Юный Ворошиловский Стрелок“, „Г. Т. О.“, „Г.С.О.“ да „Юный авиомоделист“ значокым налын. Кызыт визымшэ значок—„П.В Х О“-лан нормым пуаш йамдылалтэш.

Сўрэтыштэ: Витӓ Скрипин

(А. Дэбабовын фотожо).

РЭСПУБЛИКЫШТЭ

Шашкэ-шахмат турнир

Мэ 4-шэ апрэльыштэ шашкэ-шахмат турнирым эртарышна. Шахмат дэнэ 10 йэнг модо. Нинын кокла гыч пэрвой вэрыш Орэхов лэктэ, тудо 8 очком модын нальэ, кокымшо вэрым Инородцэв нальэ, тудын 7 очко.

Шашкэ дэнэ 20 йэнг модыч. Нунын кокла гыч пэрвой вэрым Пэкэльдин Васлий нальэ.

Инородцэв Т.

Кужэнгэр йоча пӧрт.

Газэтым шарат

Кой-сола пэлэ кыдалаш школышто (Шэрнур район) тунэмшэ Гусэв Э. 46 экзэмпльар тўрлӧ газэтым шарыш, тыжэч 18 экзэмпльаржэ „Йамдэ лий“ газэт.

А. Элэксэ.

Изи-Корамас пэлэ кыдалаш школышто (Морко район) тунэмшэ Иванов Васлий март тылзыштэ 30 экзэмпльар „Йамдэ лий“ газэтым шарыш.

Мичурин Миклай.

Мэмнан сэрыш почэш

„Йамдэ лийын“ 16-шо номырыштыжо „Тольам кӧ ончалэш гын?“ манмэ сэрышна почэш Ронго район прокурор Романов йолташ тыгэ увэртара: „1-й май“ колхоэыштэ улшо тулык Смирнов Сэмон Анатолийлан колхоз гыч кызыт тыгай полышым пумо: тылзэ йэда ик пуд уржа ложаш пуалтэш, чийашыжэ 35 тэнгээш пальтом, йымал вургэмым, сандальым налын пумо.“

Врид. отв. рэдактора—
Н. А. СМИРНОВ.

Упол. Марлита № 51. Тираж 10602 экз. Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-шэ типогр. ВЛКСМ Маробком орган. Савыктыше „Марий Коммун“